

Komenský vykládá Komenského

Citáty Jana Amose Komenského

Epizoda 05 – Za učností k učeným

Zrcadlení věcí v mozku

Lidský mozek se dá připodobnit vosku, do kterého se buď tiskne pečeť anebo se z něj formují rozmanité obrázky a květy. Tak, jako vosk je schopen přijmout všelijaké formy a cokoli chceš, to z něj můžeš vytvořit, stejně i náš mozek dokáže v sobě zformovat obrazy a podobizny čehokoliv, co ve světě je. Tím se pěkně ukáže, co je naše myšlení a poznání. Cokoli vidím, slyším, ochutnám, cítím či hmatám, to je pečeť, která se hned v mém mozku vyrazí, a i když danou věc od svých očí, uší, jazyka, nosu či rukou vzdálím, stejně její obraz mám v myslí. A i kdybych se ho chtěl vzdát, přesto tam je. *Didaktika str. 55*

Příprava na výuku

Učitelé mají dříve, než začnou učit, náležitě žáky připravit. Zjistit, kde se nachází a namotivovat je k učení. Ale kdo z nich na to myslí? Kdo by pomyslel na to, že je nejprve potřeba žáky připravit, stejně jako soustružník dříve, než začne strouhat dřevo, otesá ho. Kovář dříve, než začne kovat, železo rozžhaví. Soukeník dříve, než začne vlnu tkát, přepere ji, přebere, zšlahá a zkrاملuje ji. Švec dříve, než začne stěvíc vyrábět, kůži vydělá, vymaže, vytáhne, vyhladí atd. Tak i učitel má myslet na to, aby nejdříve učinil žáka povolného, chtivého učení a způsobného. Ale tady každý, jak ho najde, tak naň vpadne, hned strouhá, hned kuje, hned přede, hned tká, hned na kopyta táhne, hned hladké a světlé míti chce. A když se to nedaří (a jak by mohlo?!), vzpouzí se, bije, tluče, hází. A pak se divíme, že je tu někdo, komu se to přičí? Spíše je to div, že někdo takovou věc vydrží. *Didaktika str. 82*

Vyučování je jemná práce

Souhrn všeho je, že pěknými slovy a ostrým trestáním v bázni má být mládež udržována. Pěkných slov má být užíváno stále a trestání jen někdy z nutné potřeby. A i tam se má opět přísnost zase vyměnit za lásku, která kázně uzavře. Nebo, abych to ještě příklady vysvětlil, kdo kdy viděl zlatníka, který jen pouhým tepáním a bitím vytvořil sličný obrázek? Žádný nikdy! Lépe se lije do formy. A i když pak zůstane na něm něco zbytečného viset, nepere do toho kladivem, ale spíše oťukává kladívkem, kleštičkami uštipuje, nebo pilníkem odpilovává s největší opatrností. A nakonec pak vždycky jen hladí. Tak tedy podobně kdo chce s mládeží lovit ctnosti, z jedné strany s nimi hýbe k pokoře a bázni přísností, ale z druhé strany je zase musí pozdvihovat přívětivostí k veselé ochotnosti. Šťastný, kdo se do toho umí trefovat! *Didaktika str. 176-177*

Škola hrou a zábavou

Ale mohou se s pomocí Boží najít takové cesty, aby mládeži učení nepřipadalo těžší než perník a cukr jísti anebo ořechy louskati, nebo jahody sbíratí, nebo v ráže, koně, panny hráti, nebo po jarmarku choditi, lelky sbíratí, nebo pohádek nějakých libých poslouchati. Protože všelijaké poznání nejsou nic jiného než vnady vtipu lidského, lahůdky a rozkoše přemilé, když se jen ve

formě cukru, hry, divadla, pohádek přednášejí, to je tak, jak který věk chápati může. *Didaktika str. III.*

Všestranná výuka – příklady, pravidla a praxe

Učit všestranně... Děje se to tím, že vždy a všude spojujeme příklady, pravidla a cvičení. Neboť bez příkladů se ničemu nenaučíme snadno, bez pravidel ničemu rozumově, bez praxe ničemu pevně. Uši věří jiným, oči sobě, zatímco ruka, jazyk a mysl se drží věcí přímo. Proto musíme hledět, aby věci byly přenášeny od sluchu k zraku a odtud do rukou. A toto pořadí se má zachovávat neustále, neboť 1. máme jít přímo k věcem, k nimž jsou smysly přiváděny prostřednictvím příkladů; 2. věci mají pronikat do rozumu, kam je uvádějí přesná pravidla; 3. porozumění věci má vždy přivádět k užívání věci, k čemuž vedou četné pokusy a přesná cvičení.

Děje se tak užíváním plné metody, tj. spojováním analýzy, syntézy a synkrize. Jestliže by někdo chtěl důkladně poznat důmyslnou stavbu nějaké věci, například hodin, nebude to moci udělat jinak, než vezme-li je do ruky a pozorným 1. rozebíráním a zase 2. skládáním si bude uvědomovat, z kolika a z kterých částí a částíček jsou složeny a jakou službu ty jednotlivé složky konají; ale dokonale věc pozná jen ten, kdo bude 3. navzájem srovnávat více hodin různého druhu a všimnout si, co a jakými způsoby se v nich může měnit bez změny podstaty. Podobně k pochopení soustavy věcí je nutná analýza, syntéza a synkrize věcí. *Obecná porada o nápravě věcí lidských III. 62*

Vše uvádět do praktického života

Za prvé žáci mají být vedeni ke gramotnosti, neboť naprosto všichni se mají učit číst a psát. Připojuji obory potřebné pro život. Vždyť vůbec nelze připustit, aby se mládež zaměstnávala ve školách takovými věcmi, s nimiž si později nemůže nic počít, nýbrž má se zaměstnávat takovými, jimiž by byla uváděna přímo do životní praxe. *Obecná porada o nápravě věcí lidských III. 45*

Knihy jako lodě

Ale jak se knihy mají číst? 1. Vždy pozorně. 2. S vybíráním a vypisováním. 3. K praktickému využití. To znamená, abychom si nezvykali užívat knih jako lehátek nebo kolébek k pohovnění, nýbrž jako vozidel nebo lodí, aby nám pomohly jinam. Nikdy tedy neber knihu do ruky s jiným cílem, než aby ses stal po nějaké stránce rozumnějším, moudřejším nebo lepším, a neodkládej ji, dokud z ní nenačerpáš porozumění dobré věci nebo plnější ctnost. A nikdy neodkládejme přečteného autora bez vybrání kvítků, bez přenesení do našich úlů a bez jejich přeměn k nějakému současnému (nebo alespoň budoucímu) využití.

Výběr a vypisování je při čtení autorů nevyhnutelné, a proto je nezbytné předchodí přísné ocenění, abys věděl, co máš vybrat nebo zamítnout. Neboť celkem všude v lidských věcech je zlé smíseno s dobrým, falešné s pravým, škodlivé s užitečným. Proto musíme napodobovat včelky, které sají z květů med, ale jed ponechávají. Výběr se však musí provádět moudře, abys něco neschválil nebo nezamítl ukvapeně. *Obecná porada o nápravě věcí lidských III. 125*

Jednoduchost a dobrovolnost

Jednoduchost je základem nápravy věcí a dobrovolnost tuto nápravu završuje. Cokoli poškozeného se opravuje, opravuje se návratem k jeho principům podle výroku Krista, který poklesky napravuje: Na počátku tomu tak nebylo. Cožpak principy nejsou principy právě kvůli své jednoduchosti? Samozřejmě! A protože z jednoduchých částí, které je možno různě skládat, může vzejít cokoli, je

zřejmé, že z jednoduchosti bezprostředně vyplývá všeobecnost, a to i při nápravě věcí lidských, o kterou zde usilujeme. *Obecná porada o nápravě věcí lidských I. 118*

Citáty jsou vybrány z těchto knih Jana Amose Komenského a vztahují se vždy k obsahu jednotlivých dílů animovaného seriálu:

KOMENSKÝ, J. A. *Obecná porada o nápravě věcí lidských, I., II., III.*, Praha: Nakladatelství Svoboda, 1992.

KOMENSKÝ, J. A. *Labyrint světa a ráj srdce*, Žandov: Nakladatelství Poutníkova četba, 2010.

KOMENSKÝ, J. A. *Unum Necessarium - Jedno nezbytné*, Praha: Nakladatelství Kalich, 1999.

KOMENSKÝ, J. A. *Předehra pansofie, Objasnění pansofických pokusů*, Praha: Nakladatelství Academia, 2010

KOMENSKÝ, J. A. *Didactica*. In Dílo Jana Amose Komenského Opera omnia, sv. 11, Praha: Nakladatelství Academia, 1973

KOMENSKÝ, J. A. *Epistula ad Montanum*. In Dílo Jana Amose Komenského Opera omnia, sv. 1, Praha: Nakladatelství Academia, 1969

Odkazy u citátů z Obecné porady o nápravě lidských jsou ve formátu svazek (římskými číslicemi) a číslo stránky.

ČESKÉ STUDNY

